

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ШАРВИЛИДИН ЗУРБА ГЪУНАР

Са юкгуз Алпан уьлкведин пачагъ Виченурав хабар агакна:
 - Агъузрин хан Ашраф-Буньяма къетгендиз хуьзвай вичин хаму шив ахъайнава! Адан гуьгъуьна къушун галаз ам вич гъатнава!
 Пачагъ Виченура хабар гваз атайбуруз суал гана:
 - Ам вуч шив я ахътинди, вич ахъайна, гуьгъуьнаваз хандин къушунар къекъуьрдайди?
 - Пачагъ, вун сагърай, ам яру шив я! Абурухъ гъахътин адет ава: яру шив ахъайна, чеб адан гуьгъуьна гъатзава. Шив гъи уьлкведин сергъятдилай элячлайтла, Ашраф-Буньям ханди гъа уьлкведин пачагъдихъ галаз дяве ийизва.
 Сад лагъай чархачиди вичин гаф лагъана къутягъдалди къеве лагъайди атана акъатна:
 - Пачагъ, вун сагърай! Агъузрин хандин къушун чи сергъятдиз мукъва жезва. Къушун зурбади я: аскеррихъ сан-гъисаб авач, цеквер хъиз къевезва!
 Пачагъ Виченур суал гуз агакъдалди пуд лагъай чархачи атана акъатна.
 - Агъузрин къушунди Чехи Вацлун а пата алачу-хар язава!
 - Чна вучда? — суал гана пачагъди.
 - Тадиз агъсакъалар къватла, пачагъ! Жуван везирризни нуькверриз эвера. Меслятар ая.
 Пачагъди абуру лагъайвал авуна. Къватл хъана агъсакъалар, везирар, нуькверар. Пачагъди абуруз гъал-агъвалдикай суьгъбетна.
 Агъсакъалрикай виридалайни яшлуда лагъана:
 - Гила чахъ са рехъ ама. Вуна агъузар къевезвайнихъ миргер гъалун эмир ая! Абуру агъузрин къушун машгъуларда. Чна ахпа са феьд туьклуьрда.
 Пачагъ Виченуран эмир гъасятда къилиз акъудна: са нехир миргер душман галайнихъ гъална.
 Фена са къадар вахт. Хтана агакна чархачиар.
 - Пачагъ, вун сагърай! - лагъана абуру. - Агъузри миргериз фикирни ганач. Абурун яру шивди чи чиледай чамарзава.
 Мад эверда пачагъ Виченура вичин везирризни нуькверриз. Агъсакъаларни къватла. Вирида къалурай меслят сад хъана: «Къушун ракъурна къанда. Амма къушун ракъурдалди вилик са кар хъийиз жеда».
 - Вуч кар?
 - Яру шив къуна къанда. Ам, къуна, вердишарун герек я. Белки гъа чъавуз душмандин ният дегиш жен.

- Им регъят кар туш. Яру шив нивай къаз жеда? Ахътин къегъал вуж я?
 - Шив къаз анжах Шарвилидилай алакьда, пачагъ, мад садалайни, - са сивяй жаваб гана агъсакъалри.
 - АкI ятла, хабар це Шарвилидиз.
 Рекъе гъатна пачагъдин чархачиар дагъдиз, гагъ балкъандин къулаваз, гагъни балкъандин виликай къуна. Эхирни ибуру Шарвили жагъурна адаз лагъана:
 - Им пачагъ Виченуран тлалабун я. Шарвили, чи уьлкведал гъужумнавай душманар элкъвена катдайвал ая! Вуна абуру ахъайнавай яру шив къуна, вердишарна къанзава.
 - Шив за къада, вердишарни ийида, - лагъана Шарвилиди, - амма ахътин члуру амалар гвай хан бажагъат вичин фикирдилай элячда. Адахъ галаз масакла рахаз тежедайди, заз жува тлуьр фуни къафун хъиз чиде.
 Гъатна Шарвили рекъе. Вацран рехъ са сятда атлана, сятдин рехъ декъикъада атлана, и къунтлал эрчи къвач, а къунтлал чапла къвач эцигиз агакна ам Чехи Вацлал. Инлай килигна Шарвили къуд патаз — затлни акунач. Чилел къил эцигна, накъвадал яб алкъурна: тапатапдин ван къведа. «Эхъ, - лагъана Шарвилиди — Ашраф-Буньям хандин шив и пата ава. Ада Алпан уьлкведин чилиз къур гузва. За и кар гъакI тадач!»
 Гъатна Шарвили шивдин гуьгъуьна, амма саклани ам аквадач. Къандатла вун гар хъиз алад, къандатла вун хар хъиз цавай ават — хийир авач. Вуч ийин, вуч тийин? И гъайвандиз вуч амал акъудин?
 Садлагъана Шарвилдин къилиз са фикир атана. Къуд пата чкъана, раган гзаф къванер авай. Гъиз, къватла Шарвилиди абуру са чкадал. Сад муькуьдал эцигиз, са дагъ къван къакъан минара эцигна. Минарадин къукIни-кукъвай ам къуд патаз килигна ва адан вилериз ачух чуьлда чамарзавай, гарухъ галаз бягъсина авай яру шив акуна. Шивди ракъинин нурарик акI рапрап гузвай хъи, налуьгуди, ам чилел эвичнавай са рагъ я, нур гузвай са гъед я.
 Эвична минарадилай, калтугна Шарвили шивдихъ ва са сятдин вахтунда адан фири къуна, къулаз хкадарна. Цавуз акъудиз, чилел гъалчна шивди вич, амма Шарвили адавай къулау вегъез хъанач.

(Гуьгъ ама)

КВЕЗ ЧИДАНИ?

- 330-йисуз лезги чилерал христианвал теблигъ авур пак Григориса чи чехи Цри шегъерда сифте яз килиса эцигиз тунай.

- 763-йисуз арабри чи чилерал халифатдин чара-чара пиперай 17 агъзур араб хизанар куьчарнай.

- IX-X виш йисара араб авторрин (ал-Балазуридин, ибн ал-Факигъан ва мсб.) эсеррай малум жезвайвал, Ирандин шагъ I Хосрован вахтунда лезги чилерал 20 келе алай.

- X виш йисан юкъвара ал-Масудиди хъенай: «Лакздинни (лезгийрин уьлкведин - М.М.) Ширвандин арада умуми сергъят ава... адан пачагълуьгъдин (Ширваншагъдин) даях вичихъ гзафни-гзаф агъалияр авай ал-Лакз пачагълуьгъ (мамлака) я.»

- 1114-йисуз вичин дунья дегишарай машгъур лезги алим Ибрагъиман хва Гъакима яргъал йисара Багъдатдин Низамияда тарсар ганай.

- Мишлеш хуьрйай Шейх Абу Исгъакъ аш-Ширазидин «Ганбигъ» эсердиз ганвай баян жагъанва. И баян 1295 - йисан 22 - июндиз Багъдатда къелемдиз къачунвайди я.

Кроссворд

СУАЛАР:

1. Архайнвал, секин гъал.
2. Лувара лацу цакулар жедай къуш.
3. Цан пазвай гъайвандин гардандик кутадай лит.
4. Шикилдай аквазвай машгъур шаирдин халисан твар.
5. Гурарин къвалара жедай чачахар.
6. Хъанвай ва я жедай гъал, керемат.
7. Къвалахдин къене ял ядай куьруь вахт.
8. Эцигнавай къвал, тавхана.
9. Лезги члалал чапзавай газет сифте яз арадал гъайи алимдин твар.
10. Акбул, зигъин.
11. Алакьун, къуват.
12. Эхиратдин юкгуз суд-дуван ийидай чка.
13. Инсанрин, гъайванрин беденда къарабрин арайра жедай кълеви як хътинди.
14. Виклегъвал, жуьрэтлувал.
15. Мешебеги.
16. Герек тир затлар.
17. Чинеругдин жинсинин вагъши къуш.
18. Дувулрикай ранг хкуддай набатат.
19. Пак, лекесуз.
20. Заферан, хъипи сенжефил.
21. Ягълавда чрай пидин къулар.
22. Жазаламишнавайди куьрсардай чка.
23. Са квекай ятлани виликамаз хабар гун.
24. Хамуник квал акатдай азар.
25. Акси тирди, мидя.
26. Дустагъ.
27. Регъим, мергъямат.
28. Дуьз рекъе тун патал гузвай меслят, чирвал.
29. Хам хъипи хъунин азар.
30. Чуьнгубур, тар ядай затл.

Туьклуьрайди:
 Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

